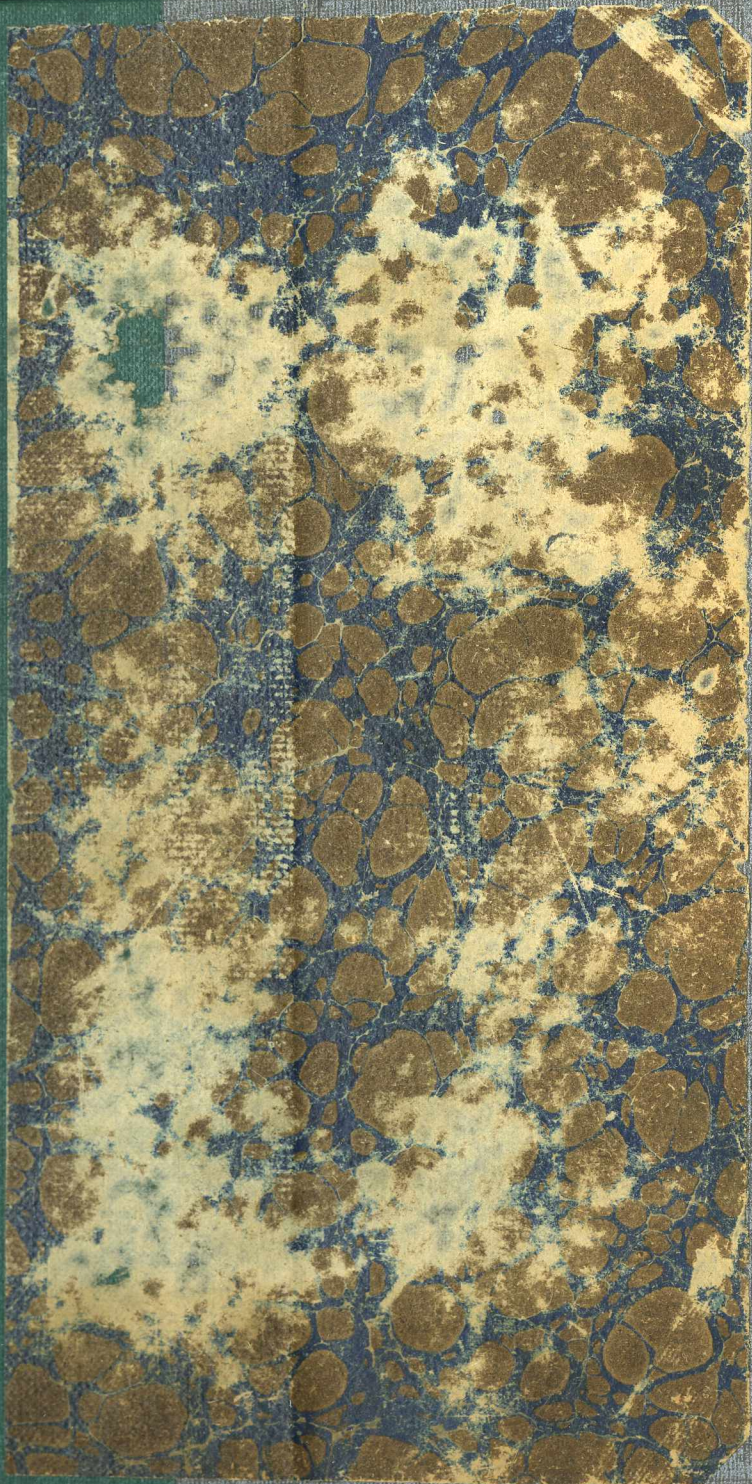

Politikai
röpiratok.

105.

MAGYAR ZSIDÓ,

VAGY:

ZSIDÓ MAGYAR?

Irta

Hartmán Lipót.

4.

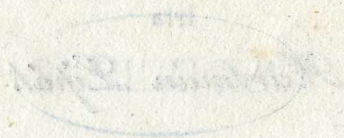
PÉCSETT,

nyomatott a lyceumi nyomdában, 1848.

MAGYAR NEMZES

ADAT

NEMZES MAGYAR

ÉRTÉK

Magyar Nemzet és Nemzeti Szózat. 1848.

E L Ő S Z Ó.

Igazságos ügyben könnyű üdvédkedni. —

Ilyen ügy a zsidókérdés, melly mellett e lapokban avatlan létemre szót emelni merek, meggondolván: ki az emberiség ügyét védelmezi, annak nem szükség, előbb erre hivatást és képességet bebizonyítania.

Noha pedig ez ügyben, csak hazánkban is, már annyi mondatott, hogy alig marad még hátra valami, mi többé vagy kevésbé kimerítve, már nem érintetett volna: még sem ijeszt vissza, ezzel csekély véleményemet, mind ösmerettest, mind ösmeretlent a legujabb időeseményekkel támogatva, elmondani; mire nézve saját nézeteim mellett, „die österreichischen Juden” czimű művecskének legáltalánosb pontjait is itt ott fölhasználtam.

Kecsegtet a remény, hogy nem az én szavam, hanem az igazság és méltányosság szava, nem fog soká hatás nélkül elhangzani, és a zsidók sorsa fölött kimondatik a kegyetlenség és igazságtalanság „ne-tovább”ja.

N. Kanizsa, tavaszutó 1848.

A szerző.

Még jöni kell, még jöni fog
Egy jobb kor, melly után
Buzgó imádság epedez
Száz ezrek ajakán.

„Szózat.”

— Mert öröm és bú egy kebelben
nem honolhat.

Szemere Bertalan.

A hajdankornak sötétsége, a vakbuzgóság több százada után végre oszlani kezdvén, mindinkább megszüntek azon szomorú idők, melyekben emberek ezrei a megrögzött előítéleteknek, emésztő tűz — és vasnak kegyetlen martalékjává lettek, a kor szelidülésnek, a babonás vakhit mindinkább enyészetnek s az ész világosodásnak indult, míg végre az emberek, józanabb okosságra térvén, kibékültek egymással, s hogy teljes bátorságban élhessenek, bizonyos jogszövetség iránt egyeztek meg egymással az együtt lakó emberek: s alakultak a különbféle emberek s népfajok, majd többé majd kevesebbé szabad és bátor népekké.

Hazánk a szabadabb országok egyike lett. A közbátorság megerősítve, kiki személye és vagyona teljes biztosságban, a rend és béke megőriztetve, a különböző vallásuak elvei kiengesztelődtek, érdekeik kiegyenlítetttek, s ők elfogadtatva mindinkább a hazai sáncaiba fölvétettek; csak a zsidók rekesztettek és rekesztetnek ki még ma is, a 19 században, a szabadság ezen arany korában, az emberi jogok élvezésétől; csak ők lettek és maradtak máiglan is, az egy élő Istent tisztelő ősi vallásuknak kéméletlen áldozatja. — A zsidó, a kormány pártfogása daczára is, megvettetik, üldöztetik és elnyomatik; mert hajdan, midőn még az emberi ész és a fölvilágosodás

eloszthatlan homálytól volt körülhálózva, ősei Jézust — kiben nem a világ megváltóját, a keresztény hit alkotóját ugyan, hanem a római iga alóli megszabadítónak el ösmerni nem tudott mesiást üldözve, — szerencsétlenül megtámadták s megölték, nehogy római kényuraiktól lázadásért ostoroztassanak. Később pedig, midőn e szent ürügy elkopottnak látszék, boldogtalan ráfogásokra vetemedtek ellenök: kutmérgezések — embervér használata —, a dögvész és ébség országba hozásával s egyéb képtelenségekkel vádoltattak; s így a zsidók mindnyájan különbség nélkül elkárhoztattak és lakoltak őseiknek tizennyolcz század előtt el- s nem követett hibáikért, üldöztetésükben minden titkolózás nélkül nyilvánulván a zsidógyűlölet, s elterjedvén legkésőbbi utódjaikra is.

Az előítéletek hatalmával, fájdalom! egyesült a megszokottság hatalma, s így fönmaradott szomorú emléke azon kegyetlen nyomorgatásnak, mellynek csapása alatt a zsidó nép, az emberiség gyalázatára, még mai nap is nyögve sóhajt.

Ujabb korban, noha minden törvényes oltalom hiányával levén is, minden semmirekellő pajkos önkényének kitéve, megvettette a kormánytól, elkezdett a zsidó óriási erővel tökéletesbitésén munkálkodni, hogy elődjeinek netaláni vétkeiket ernyedetlen munkásság és dolog által elfelejttesse. De itt viszont uj s legyőzhetlen akadályokra bukkant. A hazánkba szivárgott és letelepült németek átültették egyszerűsmind Magyarhon határai közé is hazájok egyik legmérgebb s legveszedelmesebb növényét, a hazánkban

addig nem ösmert üdvtelen zsidógyűlöletet; s ez futótűz gyanánt elterjedve, csak hamar megfogamozván a nép fogult tömege kebeleiben: elkorlátoztak a zsidók előtt erkölcsi állapotjuk czélszerű jobbitásához vezető minden utat, hogy műveltségük hiányát még további elnyomásuk alapjául is használhassák. Megkötözték kezeiket, s mégis munkakerülőknek mondták. — Ott, hol a zsidó fáradságosan kereskedésre emelkedett, — az egyetlen s eleve nem igen tisztességes és gyümölcsöző tér, mellyen oda szoríttatva tengődhetett, kettős ellenét és vágytársát tekinté benne a más vallásu kereskedő, ki egyedáruság üzésében a zsidó által gátoltatva hívé magát. A zsidó gyűlölet oka tehát nem a vallás különbözőségében, hanem a keresetmód hasonlóságában mutatkozik létezni. —

Miután a zsidó szorgalma a kereskedést viruló állapotra emelte, a zsidóban a kereskedő s nem a zsidó üldöztetett. Nem sikerült volna a keresztény töbzsérnek, a zsidót szorgalom és nagyobb ügyesség által felülmulni, azért inkább kényelmesebb eszközhez nyult s elűzé vágytársát a régi előítélettel a vallásosság ürügye alatt. — Legvilágosabban szól ez állítás mellett azon körülmény, hogy a leghatalmasb zsidógyűlölők s üldözők még ma is többnyire a városoknak kereskedést és mesterséget üző német lakosai közt léteznek; kik nem annyira a haza közjával, nem a jog és igazsággal, mint inkább saját érdeküknek kizárólagos biztosításával gondolnak, kiknek a zsidó ellenes, kaján és önérdekű törekvésük

minden alkalommal nyilvánul, s mellynek legyőzése nem kevés ügybe bajba kerül polgártársaik józanabb és értelmesebb részének s az illető törvényhatóságoknak.

Erre szinte jó szolgálatot tett a köznép fogult, könnyen hívő s elcsábított tömege is, melly némi enyhülését látszott abban szolgasága nyomasztó érzeteinek találni, hogy vannak emberek, kik nálánál is még százszorta nyomorultabb állapotban sinlődnek, s kikből még ők is büntetlenül csufot üzhetnek; sőt az egyébiránt jámbor magyar köznép mostanig sem adá még föl azon fonák véleményét, mit egykoron az aljas kajánság beléje oltott, mikép a zsidó csak azért élne e világon, hogy gúnyja és pajkosságának tárgya legyen; mert e balvéleménye eloszthatására mind eddig még mi sem tétetett.

Hogy a papság nagy része szinte idegenkedéssel és gyűlölettel viseltetik s nyilatkozik a zsidók ellen, állásának könnyen megmagyarázható, csaknem természetes kifolyása; melly szeretetlen indulatját, életre való tudománya s műveltségének eddigi szűkmértéke s egyoldalúsága kedvezően pártolt. Mire nézve azonban, hála hazánk fölébredett géniusának! az alsóbb rendű klerus újabb időben féligmeddig korszerűbb felvilágosodásnak kezd indulni; mi annál kívánatosb, minthogy különben is szent hivatásához tartozik, a nép, valamint a zsenge ifjuság szívéből a szeretetlen előítéletek gyökerét, befolyásuknál fogva, végképen kiirtani, s helyébe az egyetértés és felebaráti szeretet üdösb magyát hinteni. —

A mondottakban fekszik tehát oka annak, hogy mért volt a zsidó olly soká romlott állapotban, s mért kénytelen talán még most is egyes zsidó épen nem a más vallásuak, hanem egyedül üldözője s elnyomója ellen, a visszatörlésnek alattomos fegyverét használni. Mert megfordítva a viszont is csak ugyanazon eredmény mutatkoznék, mikép más felekezetű üldözött sem csókolná bizony jó szívvvel üldözője ostorát: Nyomás ellennyomást szül. — S mégis lehetne valaki olly igazságtalan, olly kába, a lábbal taposott féregnek kinos fetregését is rossz néven venni! — Ellenkező meggyőződést nyujt azonban a keresztény és zsidó közötti békés és barátságos viszony olly helyeken, hol a világosodottabb keresztény, zsidó ember-társát nem csak el nem taszítja magától, de sőt mégis közelíti, mit a zsidó óhajtvá vár s szíves készséggel elfogad.

A tapasztalás tanítja, miként nyomorék s feltűnő rútt emberek különösen kitüntetik magokat mások fölött csipős gúny- és éles nyelvvel. Oka azon körülményben rejlik: hogy már fiatal koruktól fogva társaiktól rútt külsőjök miatt gúny és kacajjal illetetnek és elszorittatnak; nem birván pedig elég testi erővel, magukat illy pajzán illetlenségek ellen védelmezni, korán rászoktatják elméjököt olly eszközök kigondolására, mellyek a gúnyolót fékezni birják.

Illy szerencsétlenek, s bizonyára még sokkal nagyobb mértékben sajnálatra méltók a zsidók, kiktől megtagadják a polgári tiszteletet, csupán azért — mert zsidó.

Ha tehát ezen hasonlítás hazánk zsidó lakósira csak némileg is alkalmazható, s ha az ellenük minden időben felhozott vádak még ma is, ha csak legtávolabbról is alaposak volnának, ugy eléggé meggyőződhetett a nemzet majdnem ezred év óta arról, mikint a zsidók ellenében eddig fölhasznált szorongató és mind a két részt hecstelenítő eszközök a várt sükert előidézni alkalmasok nem lévén, javításukra most már enyhébb és emberiségesb módot kellene kísérletbe hozni, t. i. azon emberi jogokkal fölruházást, mi az embert emberré, s őt önmaga előtt is becsesbbé teszi, s elnyomóival kiengeszteli. — Az erkölcsi és politikai viszonyok, az ész, emberiség, sőt a polgári társadalom közérdeke maga is, követelik állapotjuk átalakítását; s noha az öszves magyarhon mindedig a zsidók polgárosíttatását még nem pártolta is egyhangulag: még is mai nap eljött az idő, melly az országnak maga erejére szoruló mostani önállóbb helyzetében, nem annyira a zsidók érdekében, mint inkább maga az országéban tette kívánatosbbá mint valaha, ezen szabad népet gyalázó igazságtalanságot valahára eltörölni, s a zsidók polgári állapotjának teljes jobbitására szilárd akarattal egyesülni; mert megváltozott idők e tekintetben is megváltozott szükségeket hoztak elő, s 2—300,000 anyagilag mint szellemileg derekasan használtható polgár nem csekély nyereség ám a mostani Magyarországra nézve. —

Nehezen lehetne megczáfolni, hogy a nyomor-
gatás járma alatt méltatlanul faggatott és elgörnyedt
zsidó, mint szabad ember és polgár mássá ne válnék,

hogy következőleg az okkal a hatásnak is meg kellene szünnie. S így mint bizonyost állíthatni, miszerint az álladalomban egy lény sem tudná e szerencsét többet és jobban mélytánylani, mint épen a zsidó, ha neki haza adatnék, statustisztelet mutattatnék, s más polgárokhoz hasonlónak tételének jótékonyosságában, egy ugyanazon polgári jog és törvény alatt, részesítették. Bizonyítják ezt tetteleg mind azon országok, mellyekben a zsidók már polgárosították.

Mig a legtöbb s legjelentősb statusok az azokban tartózkodó hébervallásu alattvalókat belföldiek — és statuspolgároknak tekintik, s minden fontos tekintelben a keresztény hitrokonokhoz hasonlónak tenni sürgetik; mig jelesen Amerikában, Hollandiában már 1796-ban, s újabb időben Francziaországban, Németlon több nevezetesb tartományaiban, legújabbban pedig Olasz, Angolhon — s több országokban megegyeztek s megegyeznek a zsidók polgárosításában, s megadák nekik, mit igazságos joggal ember embertől meg nem tagadhat: épen a nemeslelkűségéről Európa szerte elhíresedett magyar nemzet nem győződött volna még meg teljesen a felől: mikép bár milly felekezetű embertársát még 1848-ban is rabigába szorítva tartani akarni, szabad nemzethez, ki szabadságára méltó lenni, s avval vissza élni nem akar, nem illik, szégyenére, sőt terhes vétkévé válik; s hogy e méltatlanság nem az üldözötre, hanem teljes bélyegző sulyával egyedül az üldözöre és nyomorgatóra háramlik vissza.

Mindünnen azon ellenvetést halljuk, miként „a

zsidó, az az, többsége, tömege a zsidóknak még nem érett meg az emancipációra."

Nem képzelhetek magamnak olly embert, ki ép eszével bírván, nem lehetne képes szabad az az ember lenni. — Talán a főnebbi ellenvetéssel azt akarják-e mondani, hogy a magyar zsidók többsége nem bír még azon szellemi kapacitással és ösméretekkel, mik szükségesek arra, hogy a polgári társaságban élhessen? — Hát minő fokát a műveltségnek szükséges ugyan az alantabb állásu zsidó mesterembernek, kereskedőnek stb. elérnie, hogy hasonállásu keresztény társával megmérkőzhessék? Nem képesek-e bármely állásu és keresetü zsidók, hasonállásu és keresetü keresztény társaik, különösen pedig az imént polgárosított köznép irányában, a tudományosság vagy talán a tudatlanság versenyét kiállani? ki nem tegnap óta jött Magyarországra, könnyen fog erre válaszolhatni.

Ha pedig erkölcsi minősége a zsidóknak főleg kérdésben, ugy statistikailag bebizonyult tény, hogy, ha bármely hatóságnak zsidó és keresztény vétkesei között aránylagos hasonlítást teszünk, az eredmény a zsidókra nézve kedvezően fog kiütni. S ha mindamellett nem tagadhatni, hogy valamint minden felekezetűek, ugy a zsidók közt is léteznek rossz, s az emberi társaságnak veszélyes lehető egyének; ugy kérdem: mi történik a romlott erkölcsű keresztény polgárral? megfosztatik-e azért a polgári jogtól? — Azért van törvény és büntető hatalom, hogy a javulhatókat javítsa, s a vétkeseket büntesse

meg; de azért az ártatlan többségtől a maroknyi elfajultak miatt, az emberi jogot megtagadni, nem lehet: az ártatlant a bűnössel egyaránt lakoltatni, nem igazságos, nem szabad. —

De „keresetjük módja egyoldalú”. „A zsidók mindnyájan csak kereskedők, — s legfőlebb is orvosokból áll; az emberi társaságnak pedig szüksége van tanítókra, jogászokra, hivatalnokokra, kézművesekre, földművelőkre stb. stb.” S épen itt van a bökkenő. — Kit illet a szemrehányás, o hazám?! — A zsidó nem akar lemondani a kereskedésről, az az: nem hirtelenkedik fedő gunyhóját addig lerongálni, míg más fődél alá is nem tud menekülni, nehogy „két szék között a földre jusson.” — Az illy elővigyázat a zsidó részéről kárhoztató, noha sokan mind a mellett már is más pályán működnek. (L. az 1847 évi „Első magyar zsidó naptár és évkönyv”-et.

De „nem ragaszkodik a nemzetiséghez, nem simul a nemzethez, nem olvad egybe vele” — Az elsőt illetőleg bátor vagyok kérdezni: hány magyar szellemű iskola keletkezett az utolsó két országgyűlés óta többi nem magyar ajku honlaksink közepette, s hány a zsidók között? Hány magyartanítói állomás hirdettetett azóta a nyilvános lapokban idegenajku honfitársink részéről, s hány a zsidókéről? Hány ezer forintnyi költség áldoztatott végre a magyar nyelv nyilvános és külön taníttatására amazok részéről, s hány emezekéről? A válasz és eredmény, remélem, eléggé igazolandják nemze-

tesedési törekvésünket és haladásunkat, a mint azt a nyilvános lapok is egyre bizonyíták. —

Fájdalom! csak az utóbbi szemrehányásnak vagyunk kénytelenek megvallani allaposságát. — S ki az oka, hogy még nem olvadtunk egybe? — Valahányszor simulásról van szó, legfőlebb is ebédre hínának meg bennünket, talán csak mert gyanítják, hogy nem szoktuk meg mindnyájan az új eledeleket, s hogy vallásunk megtiltá. Ha aztán gyomrunk még el nem bírja azokat, kész a sepe-ratismus, s a status veszélyeztetve van. — Nem simulunk hozzátok, nem olvadunk egybe veletek, kedves magyar testvérek! mert ti nem akarjátok, eltaszítottok: Tanuljunk meg uszni, s nem eresztetek a vízbe! — Hogy azonban egy kifogástokkal kevesebb legyen, rákezdjük magunkat lassacskán szoktatni konyhátokra is; de tudj' Isten, ha nem gyül-e meg talán épen ez által újra a bajunk? s nem talál-e végre egyik vagy másik azon új panaszra fokadni: hogy a zsidók drágítják a disznózsirt és szalonát! —

Hát a f. e. marcziusi, a történetben örökemlékü események alatt, mikép viselé magát a zsidó a haza és keresztény testvérei irányában? Nemde, eljőve a zsidó magyarok nagy száma szólva: „Testvérek! közös anyánk, a haza java forog kérdésben; védelmezzük! küzdjünk! haljunk meg érette, ha kell! „Igaz” — gondolá magában a zsidó” anyánk mostoha mi zsidó magzatai iránt, de — ő anyánk! — Föl tehát! szabadítsuk meg őt! — Midőn sokat je-

lentő néptanácskozásaitokba hévvel vegyülénk; midőn aggodalmatok minket is búsíta, a ti öröme-
tekben — mert bizony saját magunkéban, jól tud-
tuk, mennyire lehet még okunk örülni, — értetek
és veletek, a haza jobb jövőjének reményén, mi
is örültünk; midőn élet-haláli készséggel fegyvert
ragadának hitsorsúink; mikor mi többiek is a haza
védőinek, a nemzeti őrsereg soraiba szintén beaka-
ránk lépni, helyt a sorban s fegyvert kezeinkbe
kivántunk, mert közös anyánk veszélyeztetve int:
mi lett a titkos és nyilvános válasz keresztény test-
véreinknek különösen német ajku legnagyobb ré-
széről? „Hogy ezek a tolakodó zsidók is mindenü-
vé befurják magukat!” — S lön megint a zsidó-
gyűlöletnek új kitörése keletkezöben a Spiessbür-
gerek és az elcsábitott köznép részéről. — Mi lön
eredménye? A törvényhozás kénytelennek véle ma-
gát különös tekintetbe venni az egy anyához tarto-
zó családnak jószántából fiakká fogadott tagjai egy
részének önfejü ellenzését, s a köznép butább részé-
nek morgását, s eltiltatánk szülönk védelmezésé-
től, el az érte való haláltól, majd csak a nőekkel
a tüzhely körül sáfárkodandók, ha, mitől Isten
mentsen! vész fenyegeti a hazát; mert az okos po-
litika ugy hozza magával, hogy a keresztények le-
gyenek a fölöttünk örködő angyalok, mi pedig csak
imádkozzunk a zsinagógában. Pedig midőn valaki-
nek mit sem akarnak adni, s mégis elhítenék ve-
le, hogy kedveztek neki valamivel, ugy örömet
megadhatták volna a zsidóknak ezen követelését,

mi különben is nem az ész hanem a szív sugallata vala. — Ki nem simul hát, s ki akadályozza a simulást, az egybe olvadást? —

Szinte különös azon tisztelt férfiak nézete is, kik a zsidók polgárosittatását épen a zsidók saját érdekében óhajtsák elhalasztatni, mivel, miként mondják, „a keresztény népesség nagy része nem érte még el a műveltség és az erkölcsi szabadságnak azon magas fokát, melly e korszerű eszme fölfogására képessé tegye, hogy a zsidót magához hasonlónak tekintse.”

E nézetük szerint tehát azért ne részesüljünk a polgári jogok jótékonyosságában, mivel mi a szabadságra érettebbek vagyunk a népesség azon részénél, ki ugyan ezen állítás szerint, a szabadságra éretlen, s mégis részesül benne. — Mit mondanának ugyan, ha a törvényhozó testület, az ország nem-nemes keresztény népességétől, a nekik ujabban megadott jogokat továbbá is csak azon okból tagadná meg, mert a köznemesség még nem emelkedett a műveltségnek azon megkívántató fokára, hogy a nemtelenek a magáéhoz hasonló részvételt engedjen a törvényhozás- és közügyekben? — Azon ellenvetésre pedig: hogy e kettő közt nem aránylagos a viszony; mert az utóbbiaknál nagyobb volt az elnyomottak száma az elnyomókénál, a zsidóknál pedig épen ellenkező az eset: azon megjegyzésem van, miként ezen aránytalanság csak kisebbti némileg az igazságtalanságot; de a kissebitett

igazságtalanság; még nem szűnt meg azért igazságtalan lenni. — S aztán mit tettek már eddig s mit tesznek jelenleg is a nép fölvilágosítása és igazságos ügyünk iránti fogékonyabbá tétele körül? Vagy csak várjunk, míg majd magától foszlik le a hályog szemeiről? — Ó, így felette soká viselendi még a nemesszívű magyar nemzet ezen égbekiáltó igazságtalanság felelősségének súlyos terhét! —

Miután megmutattuk volna tehát a közönségesb bévetések alap- és igazságtalanságát, megkísértjük most közelebbről, mennyire képesek jelenben az izraeliták, mint olyanok, vallásuknak a statusélethez vonatkozó parancsai- és tilalmainál fogva, a polgári társaságban hasonló jogok mellett hasonló kötelelességeket teljesíteni.

A következők, miket a kormány izraelita alattvalóját illetve legfőlebb tehet, a következők, hogy részéről követelje, elérje és végbevitelve lássa: miként a zsidó minden polgári viszonyaiban más felsőséget el ne ösmerjen, mint egyedül az ország fejedelmét és kormányát; hogy erkölcsi- s szokásaiban mindentől tartózkodják, minek káros elkülönzés volna következése; hogy tehát, midőn polgári kötelelességek forognak kérdésben, valamelly törvényt, szokást vagy traditiót semmi esetre ne akarjon érvényesíteni, mellynél fogva e kötelelességek teljesítésétől visszavonhassa magát; hogy polgári ügyeiben különös, egye-

dül neki sajátja levő nyelvvel és irással ne éljen, s hogy általában mindent elkerüljön mi a kölcsönös bizodalmat közte és polgártársai közt akadályozza. — Minden más igény és követelés, mi a status vagy egyes lakosai részéről a zsidó vallása irányában tétetnek, merő kifogás, s legfőlebb is a szándékos igazságtalanságnak szolgálván tétovázó igazolási ürügyeül.

Mindenek előtt tehát megvizsgáljuk, ha valljon a zsidók dogmái és törvényei nem ellenkeznek-e ezen felsőbb alapelvvel, s nem tiltják-e el tőlük ezen polgári perfektibilitásnak elérését.

Mózes törvénye olly rendelkezéseket foglal magában, mellyek az Istenséghezi viszonyt, az embereknek egymás közötti viszonyát, és az ország fejedelme és alattvalói közt levőt határozzák meg.

Ezen törvénykönyv a zsidó vallás talposzlopa; e törvénynek egyes külön rendelkezései, az alattvalónak fejedelméhezi viszonyára való tekintettel, fogják megmutatni, ha valljon megtiltják-e a vallás törvényei az izraelitának, a keresztény felsőségeknek, mellytől alattvalóul elfogadtatni óhajt, valamint parancsainak föltetlenül engedelmeskedni, vagy ha ellenkezőt nyilvánítanak-e? —

Mózes törvénye megparancsolja az izraelitának, fejedelme és ennek törvényei iránt azon szeretettel és hűséggel viseltetni, mellyel neki minden alattvalók tartoznak; kötelességévé tevén egyszersmind, hogy

sem saját érdekét a közönségtől, sem a maga és családja rendeltetését az álladalomnak nagy családjától külön ne válassza. A balesetek, mik a statusfelsőséget érik, őt is szomorítsák, diadalai őt is örvendeztessék, s polgártársai javát minden erőiből köteles előmozdítani. Aboth 3. 2. —

Ugyszinte azt is rendeli mózses törvénye, hogy az izraelita, kivel a status törvényei mint alattvalóval bánnak, vallásánál fogva tartozik, ezen statut hazájául tekinteni, neki szolgálni, azt védelmezni és törvényeinek engedelmeskedni. Gittin 10. —

Az ezen idézvényekből következő eredmények hathatósan megczáfolják azon állítást: mikép az izraelita alattvaló nem emeltethetik a statuspolgár rangjára, mert azon képzelődése, hogy egykori hazáját elvesztette, előlte legyen benne a közjóértti érzelmét, melly az embert hozzá kapcsolja azon földhöz mellyen született; még inkább pedig azon tények, hogy valamint a zsidó mindenkor és mindenütt, midőn az országot, mellyben tartózkodott, türetett, csapás fenyegette, nem csak vissza nem voná magát, de sőt önkénytesen ragadta a fegyvert annak védelmezésére; ugy hazánkban már 2. József ideje óta köteleztetik hazájáért — mellyet annak neveznie sem szabad — a védelmezők seregeihez maga részéről is, népessége számának megfelelő katona mennyiséggel járulni; noha zsidó létére még érdemeinek azon egyetlen jutalmazó és fölbátorító élvezésére, — mit a fölebbhaladás (avancement) nyujthat a hazafinak, kinek állásában a tisztelet legfőbb kincse, szert-

tehetni sincs reménye. S valamint versenyezve küzdött egykor a keresztény hazafiakkal egyetemben némethon közjáváért, és Csehország védelmezését ezrei estével segíté a zsidó is eszközteni: úgy f. e. marczius 13-kán Austria és közvetve hazánk megszabadítására is magyar zsidó adta az első impulsust, zsidó szónokola buzdítólag a szabadságért, zsidó jelent meg a szabadság tolmácsai között Fejedelmünk előtt, zsidó lett a megszabadító csapat élén a szabadságnak első áldozatja, és zsidók segíték és segítik a csendet és rendet helyre állítani s föntartani ott, hol önkénytes ajálkozásukat kajánszinüleg vissza nem utasíták. S így dicsően bebizonyítá a zsidó, miként tudja, mellyiket ösmerje el hazájának, s mivel tartozik neki. —

Hazaszeretetet nem pusztá hang tehát az izraelita előtt, s nincs többé szükség azt bebizonyítani, miszerint az izraelita azon országot, mellynek kebelében született, mellynek lételet köszönheti, s melly őt egyszersmind atyailag pártolja is, valódi szülőföldjének tekinti és becsüli, s hogy azt mint törvényes egyetlen honát, annál is inkább szeretendi, s szintugy mint más polgár, oltalmazni és védelmezni tudandja.

De noha eddig csak ugyan sikerült volna is bebizonyítanom, hogy az izraelita kortársak az öseiknek politikai állapotja és a maguké közötti különbséget, valamint annak következményeit belátják; hogy tartózkodásuk földje iránti honszeretet lelkesíti kebleiket; hogy hajlandók és készek, magukat hasonló tör-

vények szerint kormányoztatni, s hogy bebizonyult rajtuk fegyver kezelésébeni hasonló tehetség, — még is föltornyosul még a kételyek és aggodalmak nagy se-
rege, az előítélet teljes ereje mellett, azon fontos kérdéssel ellenük: vallyon lehet-e a zsidónál törvé-
nye szerint a szabadságot, eddigi helyzeténél fogva a tehetséget, s kereskedésrei vonzalma mel-
lett az akaratot föltenni, hogy magát a polgári élet-
nek mindennemű hasznos keresetmódja, — különö-
sen a kézművek- és földművelésre rendeltesse;
nyilvános hivatalt viseljen, s hogy az emberi tudó-
mány és műiparnak minden ágait magáéivá is te-
gye? —

Átmenvén ezen, a polgári társadalomra nézve olly fontos viszonyoknak alapos és körülményes viz-
sgálására, szükséges lesz előbb a zsidó törvényhozás-
ra tekintetet vetnünk:

„Kezeid dolga után fogod magadat táplálni” (Tiz körmöd után fogsz élni.) Zsoltár 128. „Ki földjét műveli, nem koplaland.”

„Kigyermekét mesterségre nem taníttatja, rabló-
nak nevei”. — Igymond a Talmud, Kidusin. — A „San-
hedrin” kijelenti, mikép ha az izraeliták, kik a sta-
tusban türetnek, egy idő óta kénytelenítettve látták
makukat, a mechanikai foglalatosságokról, kivált a
földművelésről, mi hajdanta egyetlen kereseti forrá-
suk volt, legnagyobb részt lemondani; ezen vissza-
vonás egyedül állapotjuk változékonyságának, a bi-
zonytalanságnak, mellyben mind személyük, mind
vagyonuk bátorságára nézve élnek, ugyszinte más-

féle akadályoknak, mik az ország törvényei és rendelményei által műszorgalmuk és munkásságuk szabad kifejlődése elé gördítettnek, tulajdonittatható. —

Kijelenti továbbá, hogy az izraelitának semmiféle becsületes mesterség megtiltva nincs; hogy sőt inkább a vallás a mesterségnek üzését érdemül tulajdonítja, hogy a mindenható előtt tetszést nyer, a mesterségeket foglalatossága tárgyává tenni. Aboth 2. 2. —

Fölszólítja az izraelitákat, az ifjúságot művészetek és hasznos kézi mesterségek megtanulására vezetni, hogy így a szentírás szerint, a statusbani életre neveljék, s a hazának hasznossá tegyék őt. Ezen törvényeket összehasonlítván, magától kitetszik, hogy a zsidó a politikai és vallásbeli alapelvek szerint nincs kirekesztve azon jogból, személyes tehetségeit saját választása szerint használni.

Az izraelitáktól mechanikai foglalatosságok — s mesterségekrei tehetségüket kétségbe vonni, vagy talán épen tagadni, szinte képtelenség volna; minthogy a természet minden embert egyenlő hajlamokkal és tehetségekkel fölrühásván, mért bánt volna épen az izraelitával mostohán? — A történet, ezen csalhatlan kutfeje minden tudományoknak, ellenkezőt tanúsít.

Ha azonban az izraeliták mindamellett ezred év óta egyedül a kereskedelemre valának szorítkozva; ha a politikai statusalkotmány kényszeríté őket, mindent csupán a nyereség és jövedelem szempontjából tekinteni, minden más tisztességes keresetmódtól el levén tiltva, nem természetes következtetés-e az,

ha e foglalatosság szelleme megrögzött bennük, s hosszas gyakorlat által mindinkább gyarapodott? —

Ugyszinte nem állithatni józan okkal, hogy a nemgyakorlás következése a nemakarásnak: mert, mint érintém, a status megszorítá a zsidók hatáskörét. Hogy pedig az embernek természetes hajlamai minden irányban kifejlödhessenek, szabad mezőt kell arra engedni, minden megszorítás nélkül. Nyissanak meg előtte tágasb hatáskört; hagyják őt szabadabban szántani-vetni, mesterségeket korlátlan üzni, nyilvánosan oktatni, hivatalt viselni stb., s meglátják, hogy mindenre kész, mindenre alkalmas, s mindenben jelesen kitüntetni magát szilárdul törekvendik, s annyival is kevesebben fognak kereskedni, ha már ne kereskedjenek; noha hazánk kereskedésbeli mostani virulóbb állását is legnagyobb részt nekik köszönhetni. Pedig mit ér ország e nélkül? —

Tanusítja a honi izraeliták mesterség — és földművelésbeli készakarátját, mellyel az újabb időben nyert noha megszorított egyes engedményt is sietének használni, a f. 1848 évi „Első magyar zsidó naptár és évkönyv”nek illy czimű czikke: „Adatok a magyar izraeliták statistikájához”, rendezte Dr. Pollak Henrik, melly mutatja, hogy p. 100—100 zsidó családra találhatik már is Turóc megyében, kereskedő 21.

mesterember 16.

mezőgazda 13.

földmivelő	11.
gyárnok	8. stb.

Borsod megyében, kereskedő 25.
 mesterember 20.
 földbirtokos 5.
 földmivelős 3.
 gyárnok 5 stb.

Varasdmegyében, kereskedő 28.
 mezőgazda 23.
 mesterember 17 stb.

Bövebben lásd „Naptár 105. l.

A legfontosb, mi e tárgyban vizsgálendő volna az, hogy mennyiben akadályozzák a zsidókat szertartási törvényeik és ünnepnapjaik hivatási eljárásukban; mennyiben volna legyőzhető a hivatalok és czéhek előitélete, s mennyiben von a vállalási alapelvek különbsége bizonyos szolgálatok — s hivatalokrai képtelenséget maga után. „A zsidó tanulóinas nem ehetik keresztény mestere asztalánál, nem is dolgozhatik minden nap, s a zsidó mint mesterlegény nem vádorolhat:” ez vala a legközönségesb ellenvetés. „A zsidó mezőgazda nem etetheti keresztény és zsidó cselédjeit egy asztalon, s ünnepeinek száma és különbsége háborgatják gazdagságát; ugy szinte akadályoztatik ez utóbbiak által, a nyilvános hivatalok viselésében.”

Ámde ez a zsidó dolga, s nem a statusé. Ha a zsidó mezei gazdának nehézségekkel kell küzdenie, mi gondja erre a statusnak, ki azért egyen-

lő kötelességeket követel tőle, mint a keresztény polgártól ?

Szinte ugy van ez a zsidó kézművessel és hivatalnokkal is. — Történjék az átalakítás bár mikép, ha csak derekas polgár és hivatalnok az eredmény. Hagyassék az minden kényszerítés és megszorítás nélkül az izraelitára, hogy mikép akarja a jogokat, mikkel a kormány fölruhazza őt, használni. — Hogy egyébiránt az érintett nehézségek és akadályok nem lehetnek a mostani zsidó irányában épen olly káros befolyásuak s legyőzhetlenek, láthatni abból, hogy a zsidó mindamellett még is kész és képes mesterséget és földművelést üzni; mert hisz hazánkban már is üzi mindakettőt: vagy pedig máskép kellett hát magán segítni tudnia, hogy hátráltatást ne szenvedjen.

Próbálják meg, a zsidóra egyéni tehetségének megfelelő nyilvános hivatalt vagy tanszéket bizni, s győződjenek meg aztán felőle, ha valljon nem tud-e segítni magán, hogy hivatalbeli kötelességeinek minden tekintetben illően és becsületesen eleget tegyen. — Minek hát az ellenvetés, ha csak kifogásul ne szolgáljon! —

A szertartási törvények gyakorlata legkisebb összeköttetésben sem áll a statuspolgár kötelességeivel, s azért nem is lehet ez a statusnak gondoskodási tárgya. De különben is nem kellene a bölcs törvényhozásnak különös véleményeket tekintetbe vennie; mert a törvények csak azt rendeljék, mi a közjónak hasznot hajt. A ki aztán a törvény

és a maga véleménye közt összeütközésre akad, ám lássa, hogy mikép fog eligazodni rajta. A tapasztalás bizonyítja, hogy az illyes összeütközéseknél a törvény mindig győzött, s a legkülönbneműbb vélemények, mellyek a főnálló törvényekkel homlokegyenest ellenkezni látszának, idővel annyira módosultak, hogy a politikai közjóval és a polgári viszonyokkal tökéletesen megegyezőkké lettek.

Pillantsunk vissza a multra, s fogjuk kérdezni: Mi történt ugyan az áldozatok, házassági egyezések, örökösödés és többeknél több szokások fölötti számos izraelita törvényekkel, mellyek emléke csupán a traditióban állanak fön? Nemde elsülyedének a fölvilágosodás nagy tengerében? Hány zsidó asszony rejti el még ma is a haját, s hány zsidó nem mer már hajadon fővel megjelenni szabad ég alatt? Hány zsidó kereskedő bocsátja el szombat- és ünnepnapon házához jövő vevőjét, noha boltját e napokon még is nyitva nem tartja? — Hát kevesebbet harczolt azért a zsidó szombatnapon harczolók seregei között? s nem esznek-e a zsidó katonák keresztény bajtársaikkal egy tálból? nem isznak velük egy pohárból, mig istenüket saját módjok szerint imádják, háztartásukat saját törvényük szerint vezetik? — Alkalmazzák magukat az idő viszonyai — és körülményeihez, de azért nem szüntek meg zsidók lenni. Ők igaz polgárok, de azért nem kevésbbé istenfelő zsidók is voltak. Vagy talán rosszalná az álladalom, ha a zsidók, vallástörvényük lényéhez hiven ragaszkodva, ahoz közelebb határo-

zásokat csatolnak, miket helyzetük és viszonyaik szükségessé tesznek, minden egyebet pedig, mi ezeket akadályozhatná, elmellőznek? Azt csak nem remélhetni. — Ámde ez megint csak a zsidó dolga, mire csupán akkor lehet és lesz gondja, ha a körülmények szüksége úgy hozza magával; de csupán jó remény fejébe megelőzőleg vallását csonkítani: abban, nagyon tartok tőle, a zsidók legeslegnagyobb része soha jó szívvvel és lélekkel nem fog megnyugodni. A zsidó nem fogja őseinek eddig is annyi véres áldozatok és kínos gyötrelmek mellett hiven megörzött vallását egyhamar kockáztatni, s csak úgy gondolomra áruba bocsátani; pedig annak tekinteti azt, ha az emberi jog megadása, vallása előleges megváltoztatása föltételéhez köttetik. — S ezen vallásos állhatatosság, véleményem szerint sokkal nagyobb garantiát is nyújt a statusnak, zsidó polgárai férfias rendületlensége — és kellőségéről, mint bármely hittölpártolt zsidó-keresztényéről, ki kényelmesség, — dicsvágy — vagy épen birvágyból, szinlelve a kereszténység palástjába burkolózni siet. — A zsidó az által aztán csak azt valósítja, hogy ő az országot, mellyben lakik, hazájául tekint, s a törvények — és szokásoknak magát aláveti. Független attól, független olly rendelményektől, mellyek hely, kor, éghajlat és más viszonyokrai tekintettel valának alkotva; független mindezekről marad sajátlagos hitvallása. És ha minden időben a vallásbeli fölvilágosodás az általánossal halad, akkor a zsidók vallása is nemesbülni fog.

Vétessenek föl a zsidók a haza sánczaiba, s természetes következése az lesz, hogy a körülmények őket alkalmazni fogják az idő viszonyai- és igényeihez. Vallásuk dogmái módosulandának, szokásaik és erkölcsaik tisztulnak, és a zsidók, akarva nem akarva, egybeolvadnak, összeforrnak a nemzettel, ha vallásilag nem is, de annál bizonyosabban politikailag teljesen; — mert hiszen mi köze is az egyháznak a politikához és viszont? —

Bizonyítja ezt más tartományok históriája, mit még elleneink is kénytelenek elösmerni. —

Igy Fülöpp György uram is, miután ujabban megjelent „A zsidók emancipatiója Magyarhonban nem czélszerű” című zsidóellenes és tartalomszegény füzetkéjében több helyen zsidó uraiméknak (!) ősi vallásuk-, jellemük- és szokásaikhoz való ragaszkodása és simulni nem akaró makacsságuk — mint polgárosíthatásuknak megannyi akadályai ellen kikel: műve 12 lapján, minden gyöngesége s hiányos nézetei mellett is — mit előszavában nagy szerényen maga megvall, — még is bevallja egyszersemind azt is, hogy „a haladott statusok a zsidók polgárosításához fogtak, melly több statusokban várt sikerrel meg is történt, és így (t. i. midön már polgárosítottak —) a zsidó nép főnmaradt, de jellemük, szokásaik részint megváltoztak”. (Hát csak mégis simultak, ugy-e? —) Ezen saját bevallása Fülepp György uramnak leghathatósban megczáfolja előbbi okoskodását: miszerint a zsidónak előbb kellene jellemét megváltóztatnia, szokásaitól

elszoknia, vagy talán vallásától végkép búcsut vennie, és így a nemzethez simulni és vele egygyé olvadni, mielőtt polgárosíttatásáról még csak szó is lehetne; meríthetvén ebből egyszersmind azon csalhatlan meggyőződést: miként a szokástóli elszokás, a jellem megváltoztatása, simulás és egybeolvadás, mint okozottak, nem előzhetik meg természetesen az emancipatiót, mint okot, hanem ellenkezőleg. Támogatja ezen eldönthetlen igazságot ama körülmény, hogy a zsidók olly helyen, hol a keresztény testvérek a zsidókat társadalmilag már emancipálták, az az: köreiket és társaságukat előttük el nem zárták, csak hamar sajátjokká tevék azon qualificatiókat, melyeknek némi hiánya miatt szerző pálczát tör fejük fölött.

Ha azonban a kormány mindamelllett az emancipatio akadályainak kikutatása és elmellözése körül szándékozik nagylelküleg foglalatoskodni; ugy csekély véleményem szerént, nem kellene ezt annyira a zsidó és ennek vallása, {mint inkább keresztény testvéreink irányában elkezdni, hogy azoknak elfogultabbjai világosíttassanak föl és tétessenek mindinkább fogékonyabbakká e kor- és czélszerű kérdés fölfogására; a minek hathatós eszköze volna azon fölszólítási intézkedés, hogy a lelkészek a nép irányában, a tanárok tanítványaik irányában, nem a zsidó ügy ellen, hanem mellette szónokoljanak. Világosíttassék föl a köznép népszerű hirlap és röpiratok útján népszerű alkalmas és emberiséges férfiak által, mint például jeles T á n c s i c s u n k az általa szer-

kesztő „Munkások Ujságá”ban. Legáltalánosb és legüdvösb hatással működhetik pedig ez ügyben a drámai és regényirodalom: olvasóinak nem egyre azon kevés gyarlóságokat, mikre a zsidókat idő és körülmények kényszeríték, s mellyek legnagyobb részt más vallásbeliekkel is közösek, hanem inkább az ezeket számban jóval felülmuló izraelita erényeket fölmutatván; mit egyszersmind szent kötelességeül kellene tekintnie, hogy az által jóvátegye, mit ezelőtt elrontott. Továbbá korszerűbb népnevelés által stb. — A zsidók körüli reformatió ügyében pedig, mellyett, noha idő szülte szükség — s igen kívánatosná lett, — mostanában mégis elhalasztani czélszerűbb volna, csak akkor tenni erélyes lépéseket, s akkor is nem csak zsidó egyházi, hanem világi szaktudósok hozzájárultával is: mikor a zsidónép érezvén ennek szükségét, maga fogja kívánni; fogja pedig kívánni, mihelyt politikai élete kedvezőbb alakot öltött: mert csak akkor lehet biztos sükerre számot tartani, s csak akkor lehet e vallásbeli kérdést minden lelkesméreti kényszerítés nélkül üdvös hatással eldönteni. Minden máskép végbe vitt reformatió, mint kora ellötti szülemény nem számolhat életre; mert nincs, nem lehet lelkesméreti kényszerítés nélkül alkotva. — Mennyire lehet, például, a vallásszabadság valódi szellemének megfelelő, s üdvös hatásu az olly törvény, melly nem kényszeríti ugyan a zsidót, keresztény hitre térni, midőn kereszténnyel egybekel, de gyermekét már eleve is rászorita a keresztény hitre? Az illy meg-

szorított theoria megszorítja egyszermind a praxist is, s igy megint csak ott maradunk, hol előbb voltunk.

De különben is sokkal nagyobbaknak akarják képzelni a szertartások és ételek törvényeiből eredő nehézségeket, midőn a zsidók polgárosittatásáról van szó, mint a millyenek azok valóban lehetnek. Már több helyen többször említettett, mikép a különbféle keresztény hitfelekezetűeknek tagjai is részint egészen különböző ünnepeket tartanak, s bőjtkor az egyiknek tilosak a húsos ételek, míg a másiknak szabadok, s azért mégis békében élnek egymás mellett. Majd az egyik majd a másik enged, és sehol sem kell a statusnak ez által szenvednie. Hogy a zsidó valameddig megint csak zsidó társaságára szorul, ugy él, eszik, iszik, mint ennél divatos, igen természetes. Ámde álljon kötelességében, keresztény testvérekkel vegyülnie, valljon nem fog-e nolens volens ezekkel élni? Szól e mellett már a jelenkor is; hát még a jövőtől mit várhatni, ha majd hivatásbeli szükség vagy épen kötelesség keresztényt és zsidót egybefűz? Bezzeg, megjáróok, ha eleve is végkép lemondanánk szertásaink öszvegéről csupán a jobb jövő reményeért, s aztán az egyhamar még se következően el, jóizüen kikaczagtatnánk hiszékenységünkért, vagy is vallásbeli könnyelműségünkért; mert hisz ki álhat jót érte, hogy ezen bevetések nem merő kifogások-e? s hogy a megegyezni vonakodók, sajnálkozva ezen ürügytől megfosztatásuk fölött, szintugy más különös kifogást nem koholandnának ki, csak hogy saját érdeküket, melly sze-

meiket kápráztatja, biztosítva tarthassák? — Bizonyítsák be ellenkezőleg ők is tiszta szándékukat, megnyugodván vallásunk mostani nem igen akadályozó állásában, míg az kedvezőbb körülmények következtében, szükségképen még jobbra is alakuland. Hozassék mindkét részről hasonló jó akarat, s bizonyosan bekövetkezik az óhajtott eredmény. Így történt az Hollandia-, Francziahon- és mind azon tartományokban, hol e kérdést jó lélekkel, de nem proforma fölfogták s eldöntették; és tudjuk, hogy a legszebb süker koronázza e nemes és jogszerű tettet: A status közjava előtt el kell némulnia minden személyes érdek- és gyűlölségnek, s az érdekileg érdekllett majd megtalálja a közjóban saját számadását is.

Annyi százezrek nevében, az emberiség nevében szabad azon várakozást kinyilatkoztatnom és hirdetnem, hogy a fölvilágosodásnak győzedelme annyival szembetűnőbb és fönségesb lesz, minél nagyobb- és forróbbak a várakozások, mikre azon időpont jogosít, mellyben kitelhető legnagyobb erővel oda kellek törekedni, hogy dicső hazánk azon irigylendő központtá váljék, hol erő és egység, müipar és világosodás honolnak. Lássatok hozzá komolyan a nagszerű munkához, „melly után buzgó imádság epedez száz ezrek ajakán,” és fejezzétek be: koszorukkal jutalmazand titeket érte az emberiség, és minden idők áldásai nyugvandanak azon szempillanaton, mellyből a jövő nemzedékek’, az általános ma-

gyar haza java annál magasztosban sarjadoz, és áldottabb virulásnak indul! —

Most még csak néhány szót azokhoz, kik nincsenek tisztában az iránt, ha valljon a zsidó vallás gyűlöletet, csalást és uzsoráskodást megenged, vagy talán épen parancsol-e a zsidóknak, vagy nem? ugyszinte azokhoz is, kik a zsidóeskü hitelességét és érvényességét vonják kétségbe.

Mielőtt ezeket vallásunk törvénye igaz értelmével is megczáfolnám, szükségesnek tartom kijelenteni, miként saját statusunk megszűntével, megszűnt egyszersmind vallásunk minden politikai és polgári rendelményeinek teljes érvényessége is; ezeknek öszlege fölváltván azon általános határozattal: „dina demalchutha dina”, — az álladalom törvénye törvény: következő vallásbeli ügyeken kívül, nem ösmerünk s nem követünk más saját törvényt, azon országén kívül, mellyben lakunk.

Mózsés törvénye a főnebb mondottak fölött következőket rendel:

„Ne légy bosszuálló, és haragot ne tarts honatársaid ellen, és szeresd felebarátodat, mint tenmagadat”. Levitikus 19. f. 18. v.

„Szeressétek az idegent, mert magatok is idegenek voltatok Égiptum földén”. Deuter 10. 19.

„Ne gyűlöld atyádfiát szivedben”. Lev. 19. 17.

„Ne orozzatok, ne hütelenkedjete, és ne csaljátok egyik a másikat”. Lev. 19. 11.

„Meg ne huzd felebarátodat, s ne erőszakoskodjál ellene”. Lev. 19. 13.

„Igaz mérleg —, igaz font —, igaz szárazmémérő — és hígmerők legyen”. Lev. 19. 36.

„Hogyha jövevény tartózkodik nálad országokban, ne zaklassátok azt. Mint a benszülött legyen előtetek a jövevény, ki köztetek lakik, és szeresd őt mint tenmagadat”. Lev. 19. 33. 34.

„Idegent ne zaklass, ne szorítsd meg őt”. Exod. 22. f. 24. v.

„Ha atyádfla elszegényedik, gyámolítsd őt, hogy jövevény és lakos melletted élhessen. Ne végy töle kamatot se felt (ráadást), féljed az Istent. Pénzedet ne add neki kamatra, se felne eledeledel”. Lev. 25. f. 35. 36. 37. v.

„Mikor eladsz valamit embertársadnak, vagy veszsz valamit embertársadtól, megne csaljátok egymást”. Lev. 25. 14.

Mindezekből kitetszik, hogy Mózsés egyáltalában minden kamat vagy levonat (disconto) melletti üzleteket megtilta, nem tevén különbséget, ha a pénz költés — vagy üzletre vala szükséges. — Ki ellenkezőt tud, ám mutassa föl! — Bámulatos tehát, a zsidók ellen mindig ismételve fölhozott azon szemrehányást hallani, mikép ezek, hogy uzoráskodhasanak, vallásukra támaszkodnak. Még annál is inkább megütközhetni pedig ezen, hogy e szemrehányást épen azon vallás követőitől halljuk, mely szinte e Mózsés által tett isteni jelentésen alapszik.

Eléggé világosan fejtegeték a Sanhedrin határozásai e tárgyat, s kijelenték: hogy az isteni törvény, melly a hébereknek megtilt, pénzt kamatra kölcsönözni, oda czéltott, hogy a testvéri szeretet kötelekeit annál szorosabbá tegye; miből tehát azon általános igazság következik: hogy azon vallás, mellynek eredete Isten közvetlen befolyásának tulajdonítatik, nem viselheti a gyűlölet szellemének még csak színét is, s nem helyeselheti a felebarát elleni csalást. Az ezek felől idézett szentirási rendeletek igazolják ez igazságot.

De még azok is, kik nem azon szempontból indulnak ki, hogy e törvények Istentől eredtek légyen, mindamellet is elösmerek bennük az erkölcsiség, igazság és rendnek elveit.

Minthogy pedig a vallás az izraelitának megparancsolja, idegenekkel, kik az országban letelepednek, kegyesen és tisztelettel bánni, ugy természetesen ezen érzeményeket annál is inkább kellett kötelességévé tennie azon nemzet iránt, melly őt kebelébe fogadja, s megengedi, az Istent saját szertartása szerint szolgálnia.

„Jóllehet Mózsés törvénye tiltja a zsidó és zsidó közötti kamatozást”, — így vetik közbe néhány szörszálhasogató elleneink, — „ámde nem-zsidótól ezen rendeletnél fogva: „Idegentől vehetsz kamatot de testvéredtől nem”, még is szabad hát elvenni a kamatot! —”

Szabad de nem köteles, engedelem s

nem parancs. — Errenézve már annyi volt a magyarázás és fölvilágosítás: miként ezen engedmény akkor keletkezett, midőn a zsidóknak saját statusuk levén, a földművelés foglalkozásuk egyetlen tárgyává szabatott, s hogy a kamat elvevése csak azon idegen kereskedőtől engedtetett meg, kik az országból áruikért kiviszik a készpénzt, sőt cserében a gabonákat is, mi által könnyen drágaság is keletkezhethetnék országukban: s így a zsidók mostani viszonyaira nézve ezen engedmény annyi, mint ha soha nem is létezett volna.

A bölcs Abarbanel következő magyarázatját adja e szövegnek: „Ezen szavak oda czéloznak, a testvéri szeretetet a zsidók közt mindinkább gyarapítani és megszilárdítani, hogy szükség esetében egymáson kötelességből és szeretetből, minden kamat nélkül segítsenek mig az idegeneknek kamat mellett kölcsönözni szabadságukban állott. Idegenek (az eredeti nyelven: nochri) alatt azonban nem érthetett más, mint azon 7 népfaj, mellyel a zsidók háboruban éltek, s kiknek tehát testvéri szeretettel nem is tartoztak. Hogy ezen engedmény a keresztényekre, kikre roszakaratu félremagyarázók alkalmazni szándékosan fessegetik, sehogy sem vonatkozható, igen természetes; mert hisz akkor keresztények nem is léteztek. Minthogy pedig a zsidók köteleztettek, még az Edomiták, — Esau utódjai, — Izsák fiáéival is, mint testvérekkel bánni, — mikép a bibliában nyilván mondatik: „Az edomitát le ne

alázzátok, mert testvérek”, s így ezen törvény tiltó része az edomitákra is volt alkalmazó: igen természetes, hogy ugyan azon okból, mellynél fogva a zsidók az edomitákat testvéreiknek kellett elösmerniök, szinte a keresztények iránt is kellett testvéri szeretettel viseltetniök, minthogy ezek is nagyrészt zsidóktól származnak, mindnyájokat pedig nem pogányok, — hanem mint az igaz élő istent imádó keresztényeknek tartják. S bizonyos, hogy a zsidók, ha a keresztény testvérek velük s csak némileg testvériesben bännának, az érintett bibliai szövegből csak hamar megösmernék a kötelességet: a keresztényekkel is viszont testvéreileg élni”.

Midön Napoleon a zsidók polgárosításának szándékát orvosával közölvén, ez azon bevetést tevén, hogy mikép juthatna e gondolatra, miután ezeknek vallástörvényei azt is foglalják magukban: „Idegentől vehetsz kamatot, de testvéredtől nem”, a fejedelem azt válaszolá neki: épen azért fogom őket népemmel egyesíteni, nehogy továbbá is idegeneknek tekintsék. —

Ámde mind ezt csak azoknak mondhatni, kik világosságot keresnek, nem pedig olyanoknak, kik ezt szándékosan kerülnek, erősen behunyván szemüket, hogy ne lássák. —

Részemről pedig kérdem: valljon főáll-e még ezen, a zsidók birodalmának akkori belviszonyainál fogva hozott rendelmény, a zsidók mostani körülményei alatt is? Hát ma is csak a keresztény fizet ka-

matot vagy uzorát, s nem hasonlól a zsidó is? Hát a zsidó, zsidó vagy keresztény közötti, vagy a keresztény, keresztény vagy zsidó közötti uzoráskodás minő törvényrei hivatkozással történik ugyan?

Tagadhatni-e, hogy az uzora és csalás, vagyis szebben mondva: a mértéken tuli tözséri fogás, anyagi századunk korcs szüleménye, mely a zsidót a kereszténnyel egyaránt elragadta? — Van csaló és uzoráskodó a keresztények közt, van a zsidó közt is; s mi a csuda? a zsidó maga fentartására keresztény testvéreinek erényes és becsületes kereseti módjainak mindenikét utánozni szabadsággal nem bírván, azoknak alattamos és vétkes nemeit gyakorolja egyes zsidó is, hogy élélhesen. S ez mindeddig menthetőbb, vagy legalább kémmelésre méltóbb vala, mint a keresztények illyes lépése, kik pénzeiket becsületesb módon is képesek használni, s még is uzoráskodnak. — De mért állapotjunk meg csupán a készpénzzeli uzoráskodásnál? Nem szintolly kárhoztató neme az uzoráskodás- és csalásnak, — az igazság szempontjából indulva, — ha például természetők és fogasztók, kereskedők és mesteremberek stb., majd szerfölötti nyereség mellett, majd rozszabb minőségben vagy hiányos számban, majd mindkétfélekép szolgálnak czikkeikkel vevőknek és dolgoztatóiknak? Hát nem speculativ korunk szülte romlott, vagyis finom üzérkedési tapintat-e ezen alneme az uzoráskodás- és csalásnak is? S a mennyiben ezt tagadni nem lehetne,

nem igazolja-e ez a készpénzzeli üzérkedésnek utánzasi mesterségét is némileg? S e kettőben a keresztény a zsidótól szükségkép csak annyiban különbözik, hogy népessége számához képest, többen is részesülnek benne, mint a zsidók. — Mondhatni-e azért, hogy a keresztények' ezen érintett része veszélyeztetik a statust? S ha igen; kirekesztetnek-e mind ezek a polgári jogok élvezésétől? Mért épen a zsidókat? Mért épen ezeket in solidum felelősekké tenni? — Vagy talán ez is csak a jogosítottak egyetlen és kizárólagos szabadalma, miben a zsidó, mint nem polgárosított, nem részesülhet? —

A statusalkotmány dolga, az uzorának és csalásnak, keresztényt és zsidót egyaránt sujtó törvény és eszközök által, a mennyire lehet, véget vetni. Hogy a polgári jogok élvezésétől kirekesztés nem bizonyult be mint e célhoz vezető fogatos eszköz, mutatja a mult' és jelenkornak története. Nem várhatni tehát e tekintetben többet a polgárosítás nemesbitő befolyásától? S ha nem is, — miben alapos okunk lehet kétkedni ugyan, — nem volna-e épen akkor annál nagyobb igazságtalanság, 300,000-nél több embertől a jog- és igazságot minden alapos ok és cél nélkül továbbá is megtagadni?! —

Minél elvitázhatlanabbaknak látszanak ezen következtetések, annál kevesebbé tartom szükségesnek, a zsidóeskü hitetlenségének olly sokszor megczáfolt tárgyába, a mennyiben ez a zsidó vallás alapelveiből származtatnék, feneket kerítve ereszkedni.

A zsidók bünbocsátó napja' előestején mondani szokott „Kol nidré” féle imatöredék az, a min némellyek majd elfogult szükkeblőség —, majd kajánságból főnakadtak, s melly, félszeg állításuk szerint, a zsidónak törvényesen tett esküjét megsemmisítné.

Erre nézve csak azon egyszerű megjegyzésem van, miszerint a törvény előtt vagy ezen kívül, valaki hasznára vagy kárára tett eskünek nem-kötelező erejét, akár avatlanságból, akár más tisztátlan szándékból föltenni, merő képtelenség, melly szerint emberi társaság főn sem állhatna, minthogy az illy iszonyu szabadságnak még azok' érzelmeit is borzadással kellene eltöltnie, a kiknek adatott légyen.

Azon hazug koholmányra, mikép a zsidó és zsidó közötti perügyben más esküforma létezne, mint zsidó és keresztény közöttiben, (ha t. i. az eskü a zsidót illeti,) elleneink még nem vetemedtek. A dolog illyetén állásában kérdem tehát: ha a zsidó fölperes, ki előtt az állítólagos eskühamisság' nagy titkának szintugy tudva kellene lenni; mint alperes hitrokona előtt, ösmerte az eskü érvénytelenségét: mért nem jutott ugyan még soha egyiknek is eszébe, az ellene tett eskü' hamissága és hitetlensége ellen kifogást tenni? Pedig hány és minő tetemes pénzbeli pörök intéztettek s intéztetnek el még ma is zsidók között ugyan ezen zsidó eskü által? Hogy pedig a zsidó takarékos, s pénzét könyelmüen ki nem szórja, s egy hamar el nem vitáztatja magától, csaknem példabeszéddé lett.

A ki tehát vagy maga nem akar, vagy nem tud magának az eredeti szövegből világosságot szerezni, annak örömet elmondom itt, miként a zsidó a fogadások fontosságát olly nagyba veszi, hogy, ha magában valamit föltett, vagy önszemélyére fogadott, annak tudtávali vagy tudta nélküli nem-teljesítését vétkül tekinti, kivált ha fogadását Isten neve mellett esküvel erősíté; mert tíz-parancsolatai másodika azt jelenti Exod: 20. f. 7. v: „Ne ejtsd ki hiába Jehova a te istened nevét stb.” S ugyan ezen, a fogadás- és esküri magas véleményének köszönheti a „Kol nidré” életét; minek azonban, amint megmutattuk, egyáltalában csak a célja, hogy a zsidónak saját személyére tett fogadást vagy esküt, de koránsem a maga és keresztény vagy zsidó közti törvényes esküt föloldja. Ez nyilvános jelentése a benne foglalt szónak „ál náfsothono” (testünkre-személyünkre).

Olly igazságtalanság tehát, — mellyet mindedig be nem bizonyítván, legkevésbé lehet föltenni olly népről, melly fogadásokhoz volt szokva, s mellynek törvénye igazság és méltányosság iránti érzelmet hirdet, — sem valónak, sem főnállónak nem tekintethető, és semminemű jelentőségre nem emelkedhetik józan és becsületes gondolkozásu ember előtt. —

Ha tehát az eddig tett hasonlítások azon eredményt alapíták meg, mikép a zsidók hasonló jo-

gok mellett képesek és hajlandók, hasonló polgári kötelességeket teljesíteni; mért ne lehetne méltányos azon igényük: hogy eddig is viselő hasonló kötelességek teljesítése, következetesen és igazságosan hasonló polgári jogok élvezésétől legyenek föltételezve? —

Volt egy idő, mellyben hazánk története nem a nemzet sorsát és viszontagságait, hanem az uralkodott fejedelmek életrajzát legkisebb részleteiben tárgyalá; s úgy látszék, mint ha a fejedelem személyesítné az országot, s nem a nemzet; mintha a nemzet a királyért, s nem a király a nemzetért létezne. Azon időben a zsidó nem igényelhetett polgárjogi élvezést stb.; mert nem részesült a közteher viselésében, hanem ideiglenes tartózkodásáért egyszerűen türelmi adót fizetett, még pedig nem az ország javára, hanem a királyi kincstárba. Ez tehát következetes vala. De millyen a zsidók mostani állása? Fölebredvén a nemzet öntudata, álladalmi élete jog —, szabadság — és egyenlőségen alapuló önállóbbá lett. A zsidó, mint egyik teherviselő alk-része a nemzetnek, osztozik az országnak minden viszontagságaiban és közterheiben a keresztény lakosokkal teljes egyenlő mértékben. A zsidó nevezetesen 30 év óta részesül a közadó —, utcsinálás —, vontató —, hadiszolgálat — és minden másban, minél fogva nem látszik többé idegennek tekintetni, s ezen kötelességeire nézve, a szószoros értelmében, magyar; de mind a mellett kire-

kesztetik mind ezen kötelességeket föltételező polgári jogok kedvezéséből, s így sorsára nézve zsidó maradt; sőt állása az előbbinél is szomorubbá lett; mert benszülött s régóta teherviselő létére, minden tett szolgálata ellenére is, sokkal idegenebb a német —, cseh — vagy más külföldinél, ki, ha kedve tartja, hazánkban letelepszik, birtokot vesz, s az 50 évnél is többet szolgálthoz hasonlónak lesz. Már pedig ebben se következetesség, se igazság. —

De az ebben létező következetlenséget és igazságtalanságot mellözve is, okszerű és ildomos-e ugyan, a statusban csak egy lényt is olly helyzetben hagyni, hogy igazságos oka legyen, belsejében talán még a kényuraság- és zsarnokságot, mint igazságosabbat visszaóhajtani? s őt illy módon hazájától, угyszolván, elidegeníteni? —

Kecsegtet a remény, hogy az igazság szava nem hangzik el továbbá is meghallgattatlanul, s hogy az emberiség és a közjó érdeke' tekintetéből, komolyan és tettelesen arra törekvendenek, hogy az izraelita honlakosok iránti igazságtalan és politikai tapintattal ellenkező bánásmód megszüntetésével, annak káros következései és végképpen elenyészteszenek; mi azon természetes befolyást idézندی elő, hogy a hasonvehető honpolgárok száma jóval szaporodik.

Nem lehet tehát többé azon kérdésről a szó: ha valljon a polgárosítás magában véve jogos vagy jogtalan-e? hanem legfőlebb is arról: ha valljon

általános polgári jog, vagy csak egyes korlátlan jogok mondassanak - e ki az izraelita magyarokra?

Valóban át nem látom, hogy erre nézve lépcsőnkénti előkészülésre volna szükség; föltéve, hogy a zsidó se többet se kevesebbet nem nyer, mint hasonló viszonyok alatt a keresztény, s föltéve azt is, hogy mind a kettő irányában igazság és törvényhatóság hasonlólag őszintén kezeltesék. Szóval: ha szorosán csak ahhoz ragaszkodunk, hogy hasonló jog, hasonló köteleességet föltételezzen.

A historia bizonyítja, hogy Hollandiában 60,000 zsidónál több emeltetett egy napon polgárijogra, és ötven évi tapasztalás után, különféle kormányzási változások mellett, polgárosíttatásuk megszorításáról még csak nem is gondoltak. Csehországban megengedett a zsidóknak az iparszabadság, és harmadánál többen elhagyák a kereskedést, s mesterségekre és kézművekre adták magukat. Franciaországban a zsidók, polgárosíttatásuk következtében, vallásuk föntartása mellett is, olly igaz francziák lettek, hogy nem csak nyilvánosan tanítanak, hivataloskodnak stb., hanem a nép bizalma közölük népképviselőket is nevezett ki; sőt újabb időben, szinte a nép bizalmánál fogva, egyes zsidók a legmagasb statusméltóságra is emelkedtek. S így szolgálnak több más tartományok is szóló jeleivel annak, hogy a zsidók, a nekik megadott polgári egyenlőség, ugyszinte a különféle társadalmi viszonyok által, mellyekkel

új állásuknál fogva mindinkább érintkezésbe jöttek, a műveltségnek kitünő fokát érték el; jelesen az értelmiség- és műiparban kiképződés utáni törekvésükben, a keresztény statuspolgároktól hátra nem maradtak.

Hogy pedig ezen általános egyenlőséget, e szerencsés emancipatiót egyszerre előidézhessek; s a zsidók százazeit, kik szintolly becsületesen gondolkodnak és éreznek, mint minden más felekezetűek, a századok óta hordott rabbilincsektől egy ütással megszabadítsák, s őket emberekké, magyarok- és polgárokká emeljék: arra csak egyetlen komoly határozat szükséges, egyetlen férjfiás elszántsággal kimondva a következő országgyűlésen.

Ezt óhajtjuk, reméljük s méltán várhatjuk azon honatyák igazságszeretetétől, kiknek özsves gyermekeik java egyaránt szívükön fekszik; valamint azokétől, kiktől nem akarjuk, nem tudjuk elhinni, hogy az imént lefolyt országgyűlésen szándékosan csak azért emeltek volna bennünket pillanatig reményünk? legmagasb csucsára, hogy onnan örvénybe visszazuhanásunkat annál kinosban éreztessék velünk: leginkább ez által tevén ki hitsorsosink nagy részét elvetemedett orgyülevész rablócsoport kegyetlen martalékjává. Jogositva érezzük magunkat arra, mikép azon dicső korférjfiak, kik az igazság mellett olly hévvel buzognak, hogy azt még az 53 év előtt méltatlanul előtt Martinovics és társai hült tetemei-

re is kiterjesztenék, annyi százezer élő honlakost szellemi halál' sarvasztó karjaiban továbbá is meg nem marasztalandanak.

A választófalnak teljes berontása nélkül a polgári viszonyban, a főnálló epesztő és sanyargató előjogok' teljes megszüntetése nélkül; ezen igazságos alapelv teljes elismerése nélkül: **hogyan hasonló kötelességeknek hasonló jogokkal kell járnunk**, nem lehetnek az átalakításnak áldásdus következményei; s míg a szabadok mellett mások rablánczokban nyögnek, addig nincs, nem lehet valódi szabadság, mert „öröm és bú egy kebelben nem honolhat.” —

WILLIAM

WILLIAM

WILLIAM

WILLIAM

WILLIAM

